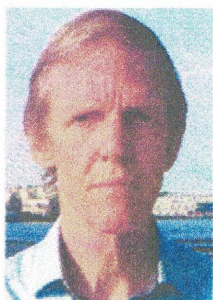

De toekomst van een mooi instituut

Wat de Raad voor de Rechtspraak te zeggen heeft over het wetsvoorstel Toekomst Pensioenen

AUTEUR:
DR. SYBE TERWEE
Waarnemend Voorzitter

Wetsvoorstel Toekomst Pensioenen

Aanvankelijk dacht ik dat het wetsvoorstel Toekomst Pensioenen makkelijk door de Tweede Kamer zou komen. Misschien een paar ondergeschikte wijzigingen. Daarna de Eerste Kamer: geen probleem. Alles keurig op tijd voor 1 januari 2023. Het leek me een ramp. Een overgangspe-riode van 4 jaar, tot 1 januari 2027, waarin veel mensen gaandeweg merken dat hun Nieuwe Pensioen allermist een verbetering is. Nu is de publieke opinie nog overwegend positief, om de simpele reden dat men zich niet kan voorstellen dat een wet waaraan tien jaar gewerkt is, geen verbetering zal opleveren. Maar het 'invaren' gaat pijn doen. Er komen protesten en rechtszaken. Onderhand gaat het invaren verbeteren door, er is geen weg terug. Stijgend wantrouwen. Natuurlijk aanhoudende reclameboodschappen en optimistische bezweringen. Het eindigt in chaos.

Pensioenakkoord

Maar, zo dacht ik, er ligt een pensioenakkoord sinds 2019. Het heeft bijna 10 jaar geduurd voor dat er was. Het nieuwe kabinet houdt aan die plannen vast, met een verse minister. De vakbonden hebben zich erbij neergelegd, plus twee oppositiepartijen. Bij rondetafelgesprekken in de Tweede Kamer kwamen de afgelopen maanden critici aan het woord die goede argumenten tegen het wetsvoorstel leverden, en soms erg boos waren, maar je zag: het maakte nauwelijks indruk op de voorstanders.

Werd het niet tijd om de politieke realiteit te accepteren?

Marktwerking (lobby pensioenverzekeraars)

In het vorige nummer van dit blad heb ik

gewezen op de lobby van pensioenverzekeraars, die marktaandeel willen veroveren op pensioenfondsen. Het onderzoek naar pensioenen in Nederland wordt beheerst door Netspar, een organisatie gefinancierd door verzekeraars. In goed overleg tussen ministeries, universitaire onderzoekers, vakbonden, pensioenfondsen en financiële bedrijven wordt uit-ge-maakt waar het naartoe moet, met de Nederlandse pensioenen. De toezichthouder (DNB) oefent ook nog invloed uit. Resultaat: het pensioenstelsel moet 'fundamenteel herzien', want er is te weinig marktwerking. De markt wordt beter toegankelijk voor verzekeraars, die dan ook enthousiast reageren.

De roep om marktwerking begon al in 1996. In dat jaar kwam een rapport van het Verbond voor Verzekeraars in de openbaarheid, waarin plannen werden gesmeed om een einde te maken aan de verplichtstelling van pensioenfondsen. Het geeft een fascinerende indruk van een professionele campagne, die per ongeluk uitlekte. De Volkskrant wijdde er een artikel aan. Het Verbond zag vervolgens toe op betere geheimhouding, verfijnde zijn tactiek, en oefende geduld. Nu, 26 jaar later, kan het eerste echte resultaat geoogst worden.

Advies van Raad voor de Rechtspraak

Als dat er komt. Want op 28 oktober 2021 verscheen een Advies van de Raad voor de Rechtspraak. Het kreeg weinig aandacht. Het advies werd verstuurd aan de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, met een cc aan de Minister voor Rechtsbescherming. Er is op gereageerd door minister Schouten in het Nader rapport over wetsvoorstel wijziging Wet

Toekomst Pensioenen (25 maart 2022).

Na lezing van de reactie op het Advies (onder punt 3) heb ik niet het idee dat de waarschuwingen uit het Advies al te serieus zijn genomen, of dat het wetsvoorstel afdoende is gerepareerd.

De vragen die het Advies oproept zijn dermate zorgwekkend dat de Tweede Kamer de Wet Toekomst Pensioenen onmogelijk kan aannemen. Wie wil na de Toeslagenaffaire een nieuwe ramp voor het vertrouwen in bestuur en politiek uitlokken?

De Raad voor de Rechtspraak heeft een wettelijke adviestaak over wetsvoorstellen die gevolgen hebben voor de rechtspraak. Daarom heeft de Raad zich gebogen over de praktische gevolgen van invoering van de nieuwe pensioenwet. De Raad velt geen oordeel over de inhoud of doelstellingen van de wet. De wet zal voor een zeer groot deel van de bevolking 'ingrijpende financiële gevolgen' hebben. En ja, dat zal voor sommige groepen werknemers een nadeel betekenen, althans: groepen of individuen kunnen de perceptie hebben dat zij nadeel kunnen leiden. De kans bestaat, aldus de Raad, dat deze personen een beroep zullen doen op de overheidsrechter.

Voorop staat, dat rechtzoekenden adequate rechtsbescherming dienen te genieten, en dat toegang tot de rechter essentieel is. De Raad vreest echter dat de wet in zijn huidige vorm tot een aanzienlijke extra belasting van de civiele rechter kan leiden, 'in het ergste geval zelfs tot een ontregeling van het civiele rechtssysteem'.

Hierover wil de Raad in gesprek met het ministerie, om de bedreigde rechtsbescherming te redden en de werklast voor de gerechten beheersbaar te houden. Zijn de betrokken ministeries dit gesprek aangaan??? Ik heb geen idee. Wel is bekend dat minister Koolmees dit probleem heeft willen oplossen door de gang naar de rechter bij wet te verbieden. Dit geeft weinig vertrouwen in flexibiliteit bij de ministeries. De Raad, van zijn kant, constateert dat het wetsvoorstel onvoldoende aandacht besteedt aan een evenwichtige transitie. Immers, uitvoering en toezicht zijn van levensbelang:

'Indachtig de Toeslagenaffaire – waarbij behalve de wetgeving ook de uitvoering door de Belastingdienst een groot knelpunt was – vraagt de Raad zich af of de wetgever hij een majeure stelselherziening als deze, met zulke grote belangen en met zoveel belanghebbenden, niet ook eisen zou moeten stellen en (rand)voorwaarden zou moeten formuleren voor de uitvoering. Ook vraagt de Raad zich af of de wetgever niet zou dienen te voorzien in hoogwaardig toezicht op de uitvoering.'

Geschillen 9 miljoen werknemers: niet op gelost

Verder wijst de Raad erop dat het bij de nieuwe pensioenwet gaat om negen miljoen werknemers die een nieuwe pensioenovereenkomst krijgen. Dit proces gaat plaatshebben in een situatie waarin 'iedereen zich tekort voelt gedaan', en het vertrouwen in pensioenfonds mager is. Als ook maar 1% zich verzet omdat ze zich aangetast voelen in hun rechten, hebben we al een groep van 90.000 procederende werknemers. Vergelijk dit aantal met de Dexia-claims: daar gingen 24.000 gedupeerden niet akkoord met de collectieve Duisenberg-regeling (165.000 wel). Zij zorgden voor meer dan 13.000 rechtszaken in de periode 2003-2021. De hoger beroepen zijn nog niet allen afgewikkeld. Bovendien zijn de pensioengeschillen die uit het 'invaren' zullen voortkomen complexer dan de zaken van teleurgestelde beleggers, zo is de verwachting.

Het is duidelijk: de verwachting dat deze geschillen voor het einde van de transitieperiode (1 januari 2027) zijn opgelost, is niet reëel. De Raad bespreekt nog andere praktijkvoorbeelden uit het recente verleden, zoals het afschaffen van de VUT-regeling door het Nationaal Lucht en Ruimtevaartlaboratorium, en het veranderen van de pensioenregeling door de AFM, met dezelfde conclusies: ook al voelt zich maar een klein gedeelte van de werknemers benadeeld, toch is er sprake van een enorme belasting van het rechtssysteem.

De Raad geeft tot slot een globale berekening van de kosten, die de extra belasting van de gerechten door de Pensioenwet met zich mee gaat brengen: in de eerste jaren 54 en 58 miljoen per jaar, daarna steeds minder. Dit is natuurlijk nattevingerwerk, en misschien moet gezegd worden dat geld (circa 300 miljoen euro over 10 jaar) het minste probleem is. Maar denk aan tienduizenden, misschien wel honderduizenden conflicten: zijn daar genoeg gespecialiseerde rechters voor te vinden?

Verbod aan gang naar de rechter?

Kan de overheid zich van zulke problemen bevrijden door mensen botweg de gang naar de rechter te verbieden? Dat was de opzet van minister Koolmees. U voelt zich aangetast in uw eigendomsrecht? Jammer, maar u schikt zich maar, want u heeft geen individueel bezwaarrecht; u zult wel begrijpen dat dat niet in het algemeen belang is. Of: u bent het niet eens met de financiële gevolgen van het invaren? Helaas, u bent geen belanghebbende, dus u kunt niet opkomen tegen het verbod op waardeoverdracht dat DNB heeft ingesteld.

Tegen deze laatste beperking van het individueel bezwaarrecht heeft de Landsadvocaat zich inmiddels uitgesproken: betrokkenen zijn wel degelijk belanghebbenden volgens een Advies dat Pels Rijcken heeft uitgebracht op 24 maart van dit jaar. Dit ging om het nieuwe artikel 150m van de Pensioenwet, ik bespaar u de juridische details.

Wie het advies van de Raad leest, komt tot de conclusie dat optimisme in deze zaak nergens op gebaseerd is. De Raad blijft bescheiden en gebruikt voorzichtige taal. Hij zoekt naar mogelijkheden om de grootste gevaren te bezweren. Die mogelijkheden zijn er nauwelijks. De boodschap is duidelijk: er bestaat grote kans dat met het aannemen van de wet Toekomst Pensioenen een overheidsdienst wordt ontworcht. Denk hierbij aan eerdere ervaringen met nieuwe taken voor de Belastingdienst. Dat betekent dat de keuze voor de Tweede Kamer simpel is:

- a. of een wet aannemen die binnen een paar jaar tot rampzalige uitvoeringsproblemen leidt;
- b. of tegen die wet stemmen, en het kabinet vertellen hoe het verder moet met de pensioenen.

Advies onafhankelijke deskundigen

Tenslotte het goede nieuws: Hoe het verder moet is geen enkel probleem als men luistert naar de onafhankelijke deskundigen die zich de afgelopen maanden hebben geroerd. Het pensioenstelsel behoeft geen fundamentele herziening, alleen bescheiden aanpassingen zijn nodig. De rekenrente moet omhoog, en dat kan ook, want (contra DNB) er is nooit sprake geweest van een gegarandeerd pensioen. Bernard van Praag en Dirk Bezemer leggen uit hoe de premies omlaag kunnen en de indexatie hersteld. Het systeem van doorsneepremies moet goed worden uitgelegd. Iedereen betaalt teveel premie aan het begin van de loopbaan, en te weinig aan het einde. Kan rustig zo blijven, als iedereen (ook zzp'ers) het recht krijgt om premie te blijven betalen aan een pensioenfonds tot aan de pensioering. Wellicht is het een goed idee om de toezichthou-

der uit te nodigen voor hoorzittingen in de Tweede Kamer. Het lid Omtzigt kan in die functie vast en zeker iets betekenen. Misschien is daarna zelfs het moment gekomen om het toezicht onder te brengen bij een onafhankelijk instituut. We gaan spannende tijden tegemoet. De Tweede Kamer gaat niet alleen stemmen over het wetsvoorstel Toekomst Pensioenen, maar ook over haar eigen toekomst.

LITERATUURVERWIJZINGEN

Raad voor de Rechtspraak (2021) Advies Wet Toekomst Pensioenen.
HYPERLINK "<https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/2021-41a-Advies-Wet-toekomst-pensioenen.pdf>" \1 "search=advies"<https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/2021-41a-Advies-Wet-toekomst-pensioenen.pdf#search=advies>

Nader rapport over wetsvoorstel wijziging Wet Toekomst Pensioenen (25 maart 2022)
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/03/30/nader-rapport-wet-toekomst-pensioenen>

Hans Moleman: Verzekeraars willen media bewerken met groot offensief. de Volkskrant, 6-2-1996
<https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/verzekeraars-willen-media-bewerken-met-groot-offensief~b3e313f3/>

Pels – Rijcken, landsadvocaat: Advies, 24 maart 2022. Betreft: Belanghebbenden bij besluitvorming (artikel 150m, tweede lid, Pw - nieuw)

Dirk Bezemer & Bernard van Praag: tegenvallers? Gebruik de financiële ruimte in de pensioenen. Financieel Dagblad, 10 juni 2022.

Ton Berendsen en Carolus van de Ven: Het gaat goed met de pensioenen, en toch moet alles kapot. de Volkskrant, 17-5-2022
HYPERLINK "<https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/opinie-het-gaat-goed-met-de-pensioenen-en-toch-moet-alles-kapot~bca16497/>" "<https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/opinie-het-gaat-goed-met-de-pensioenen-en-toch-moet-alles-kapot~bca16497/>

Rob de Brouwer (2020) Het pensioendrama ontrafeld. Waarom je teveel spaart en te weinig krijgt. Deventer: Edicola Publishing

"Kan de overheid zich van zulke problemen bevrijden door mensen botweg de gang naar de rechter te verbieden? Dat was de opzet van minister Koolmees. U voelt zich aangetast in uw eigendomsrecht? Jammer, maar u schikt zich maar, want u heeft geen individueel bezwaarrecht; u zult wel begrijpen dat dat niet in het algemeen belang is".
Of: u bent het niet eens met de financiële gevolgen van het invaren? Helaas, u bent geen belanghebbende, dus u kunt niet opkomen tegen het verbod op waardeoverdracht dat DNB heeft ingesteld.